

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVIII—XIX

BELGRADE
1987—1988

BALCANICA XVIII—XIX, Београд 1987—1988, 9—453.

from 1528. The scribe was not consistent in denoting the names of father or brother of timar-owners and their titles or ranks as: *kadi*, *serasker*, *voyvoda*, *su-baša* etc. Certain number was marked as *kul* which meant *yeniceri* at that time. Furthermore, for some timar-owners it was written where they had come from (Bosnalı, Izvorniklu). Most of *timars* were each on one name and they included revenues from one, two, or more entire villages. There were also so-called shared *timars* (*müşterek*) which were delivered especial to the members of fortress garrisons (*mustahfizler*).

The originals of both *defters* are located in Istanbul: *Başbakanlık Arşivi, Tapu defterler No. 171* and *No. 173*. Oriental Institute in Sarajevo possesses their photocopies: *Defters No. 89* and *No. 90*. The orthographic characteristics are similar to the other *defters* of this kind. The handwritings are readable but tiny, and the scribes probably had not spoken Serbian language. Reading without diacritical signs was the greatest problem, particularly during the identification of toponyms. Adem

Handžić invested great efforts to locate settlements which could be seen from the numerous footnotes. Trying to locate villages in the most reliable way, he has used comparative method between three *defters*; he referred also to the detailed register of this Sanjak from 1548. However, a certain number of settlements remained unlocated. Decoding Ottoman land registers is hard work which requests knowledge, patience and a lot of persistence. Adem Handžić has elaborated the *defters* professionally and skilfully in spite of the numerous difficulties. To provide real critical and scientific edition, editors had put the Facsimiles in the supplement (which is not the main characteristic in the edition work when we talk about Turkish sources). The only remark which could be made is the absence of geographical map of the Sanjak of Zvornik, which would give a review of the transformation from its earlier form to the definite and much enlarged military-administrative unit. The edition consists indexes of proper names and geographical terms.

Aleksandar Fotić

ОДНОСИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ У XIX ВЕКУ, 1804—1903.

Приредно Петар Поповић, Српска академија наука и уметности, *Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, I одељење, књига XXXV*, Београд 1987, VIII + 1096.

Као резултат дугогодишњег истраживања, најпре групе сарадника, а затим, само Петра Поповића, настао је зборник докумената о односима Србије и Црне Горе у XIX веку.

Срећени по хронолошком реду документи у овом Зборнику омогућавају увид у српско-црногорске односе током једног века који је по много чему био пресудан за обе државе. То је био век драматичне борбе за стицање, најпре, аутономије па

независности, век из кога су обе државе, ма колико биле мале, изашле као фактори са којима се мора рачунати у међународној политици на Балкану. Кроз документе у Зборнику могу се пратити односи Србије и Црне Горе од покушаја успостављања сарадње током првог српског устанка, преко контаката током Милошевог времена и Гарашанинових и кнез-Михаилових националноослободилачких планова, односно од времена Петра I и

Петра II Петровића-Његоша, па до преговора и сарадње за време српско-турских ратова. После Берлинског конгреса односи постају све интензивнији па је и преписка бројнија те документи из периода 1878—1903. захватају читаву другу половину књиге.

Различити су видови сарадње и проблеми којима су се бавиле ове две државе. У документима Зборника се могу наћи подаци о настојањима да се сачува постојећи положај и територија и о намерама обе државе да се прошире путем националног ослобођења, о сталним sukobима и напетостима на границама али и о међусобној трговини и царинским олакшицама, о избеглицама и миграцијама, о школству, о додељивању ордења. Бројни су документи о односима Турске, Русије, Аустрије и Француске не само према овим двема државама већ и према Босни и Херцеговини, Бугарској, Криту, македонском и албанском становништву. Уочљиво је како спољна политика и Србије и Црне Горе постаје све промишљенија, организованија и усмеренија.

Многобројне су личности које се помињу у документима овог Зборника и чија се делатност може пратити: од Караборџа и Петра I, кнежева Милоша и Милана, преко Вука Караџића, Илије Гарашанина, владике Петра II и кнеза Данила, Спиридона Гоп-

чевића и Милорада Медаковића, до Јована Ристића и краља Милана, краља Александра и кнеза Николе; од чувених министара и политичара који су стварали политику Србије и Црне Горе, угледних иностраних дипломата и чувених културних радника до сиротиње која моли за помоћ и грешника који због стварног или нестварног злодела беже из једне државе у другу.

Имајући у виду све ове поменуте области и личности које документи дотичу и оне непоменуте које ће пажљиви истраживач и заинтересовани читалац утврдити прегледајући овај Зборник може се закључити да он спада у групу незаобилазних збирки за изучавање историје наших, балканских, простора.

Свих 1295 објављених докумената су из цетињских архива. Уз документа су написана регеста. У Зборник су уврштени како они документи који до сада нису објављивани тако и они који су објављени у разним часописима и збиркама. За сваки документ је означено где се оригинал налази, односно, где је документ, ако је раније објављен, штампан.

Опширан и подробен регистар личних имена (стр. 1039—1057) и регистар географских назива (1059—1065) знатно олакшавају посао истраживачу и повећавају вредност Зборника.

Љубодраг П. Ристић

СРПСКО-МАБАРСКИ ОДНОСИ И САРАДЊА 1848—1867.

Српска академија наука и уметности, Научни скупови књ. XXXIV Одељење језика и књижевности књ. 5, Београд 1987, 220.

Настављајући ранију плодну сарадњу, српски и мабарски историчари су се састали у Београду маја 1981. године да би расправљали о теми *Српско-мабарски односи и сарадња 1848—1867*. Књига која је пред нама представља зборник реферата поднетих на

овом научном скупу. *Зборник* обухвата „неоапсолутистичко раздобље“ ... „од слома револуције 1849. до успостављања дуалистичког система 1867. године“.

Први рад у *Зборнику*, „Гарашанин, Чарториски и Мабари 1848—1849. године“ (стр. 1—56)